

Vogelvangst in vroeger jaren

(over 'wilsterflappen' en 'kievitseiervinst')

Arend Veenstra

Als vogelliefhebber kun je in Nederland goed aan je trekken komen. Vrijwel het hele jaar door en bijna op iedere plek kom je ze tegen. En vaak in grote aantallen. Dat is ongetwijfeld een van de redenen waarom er in dit land van oudsher 'gejaagd' is op vogels. Ik zet dit bewust tussen aanhalingstekens. Want velen denken bij jagen aan het geweer en dat heeft nog steeds realiteitswaarde. Vroeger om den brode en nu om de 'sport'. Maar juist in het verleden wist men ook zonder geweer op velerlei manieren vogels te verschalken. Men ontwikkelde eendekooien, vinkenbanen, men werkte met flauwen en slagnetten, men strikte lijsters, kortom: de variatie was groot.

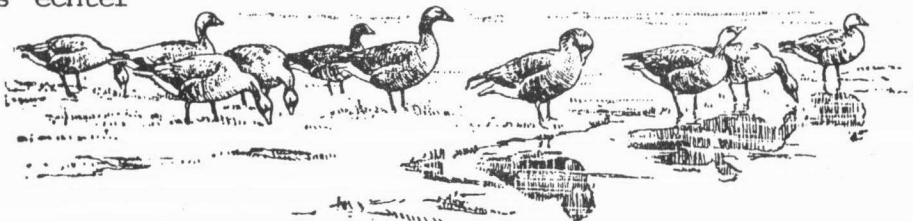
Nu al deze technieken weinig meer worden toegepast en dankzij welvaart en techniek (telescoop, kijker en camera) de hulpmiddelen van de moderne vogeljagers geworden zijn, is het wellicht aardig nog eens stil te staan bij het verleden. Soms word je daartoe op een bijzondere manier in de gelegenheid gesteld.

Ruim anderhalf jaar geleden hielp ik mee aan de totstandkoming van een tentoonstelling over het Reitdiepdal en als onderdeel daarvan over het zogenaamde wilsterflappen. Daardoor kwam ik in contact met een familie in Onnen die me vertelde dat hun vader vroeger op allerlei manieren getracht heeft 'van de natuur te oogsten' met behulp van het geweer, netten, strikken enz. Het bijzondere was echter

dat hij regelmatig aantekening heeft gehouden van zijn jacht- en natuurbevindingen en daarbij ook 'de baten' heeft opgeschreven. Men was zo vriendelijk mij inzage te geven in de schoendoos met aantekenboekjes. Zodoende was ik in staat deze 'dagboeknotities' wat te ordenen en er een eenvoudig boekje over samen te stellen. Daaruit ga ik hierna het een en ander vertellen.

1906 'Den 23 September zijn de gansen overgekomen.' Zo begint Jan Eisses zijn aantekeningen. Hij is dan 14 jaar en woont in Onnen op Zuidveld no. 16, waar zijn ouders een boerderijtje hebben. Op diezelfde dag ziet hij ook de eerste lijsters en in het najaar schiet hij een gans en loopt er een otter in een stap (= klem).

Bekijken wij oude topografische kaarten van zijn woonomgeving, dan hoeft het ons niet te verbazen dat ganzen, lijsters en otters werden waargenomen. Ook nu is het er nog een aantrekkelijk voor vogelaars en ander buitenvolk.

In het voorjaar van 1907 wordt voor het eerst de 'Kievitseiervinst' genoteerd.

Donderdag 4 april 4 kivitseier 15 cent per stuk'. Hij raapt ze nog op 30 april en ze brengen dan nog 12 cent per stuk op. De grutto en tureluureieren 'doen' maar 2 cent. Maar een rekensommertje leert dat Jan dat voorjaar ruim f 7,- beurt voor al die eieren en dat lijkt me voor een 15-jarige knaap voor die tijd een aardig zakcentje. Hij schrijft dan ook: 'Op Dinsdag 13 aug. voor f 1,10 een grijs jasje gekocht van mijn eigen geld.

In 1908 wordt er weer een otter gevangen in een stap. Die zogenaamde stappen of klemmen waren er in diverse uitvoeringen. Er werden ook bunzingen mee gevangen.

Mocht het den jager-visscher J. Eisses te Onnen laatst gelukken een vrouwelijke vischotter te bemachtigen van ruim 8 Kg, dezer dagen ving hij een mannelijk exemplaar, wegende ruim 10 Kg.

Dat najaar blijkt hij ook lijsters te strikken. Hij vangt geel- en roodvleugeltjes, zwarten en schatters en soms een dominee's liester. Dat zijn respectievelijk Zanglijsters, Koperwieken, Merels, Kramsvogels en ook de toen al schaarse Beflijster. De prijs schommelt rond de 12 cent per stuk. De vangst gaat door tot 31 december en hij heeft er dan 110 gestrikt. Hulpmiddelen: wilgetenen of andere buigzame twijgen, paardehaar en lijsterbessen. De heer Luning (voorheen Noordlaren) heeft een artikel gewijd aan 'De lijstervangst in Drenthe'. (Ons Waardeel, vijfde jaargang no. 6. Tijdschrift van de Drentse Historische Vereniging)

Ook wordt in dat najaar voor het eerst melding gemaakt van de wilstervangst. 'Maandag 16 november 11 wilsters 7 stuiver f 3,55. Vrijdag 26 december 12 wilsters prijs 50 cent per stuk.' Maar op donderdag 18 maart 1909 wordt genoteerd: 'Voor de eerste dag aan 't wilstervangen geweest, en niets gekregen, voor de allereerste maal.' Dat zat hem kennelijk niet lekker.

Bepaalde vogels spraken zó tot de verbeelding, dat vrijwel ieder jaar vermeld werd, wanneer ze voor het eerst werden gezien. '1909 Maandag 8 maart. De schierlings uit het Westen gekomen. Donderdag 18 Maart de kivitien overgekomen.' (Schierling is het Groninger woord voor Grauwe Gans.) Dat was laat, maar niettemin werden er dat jaar veel eieren geraapt. Samen met zijn broer vond hij 306 Kievitseieren, 19 Tureluureieren, 74 Grutto-eieren en 11 talingeieren.

Dinsdag 28 september werden de eerste Grijze (Bonte) Kraaien waargenomen en op 13 en 22 november werden respectievelijk 9 en 8 Goudplevieren gevangen die ± 35 cent per stuk opbrachten.

'Dinsdag 21 December zijn de laatste wilsters er langs gegaan, maar we hebben de koe weggebracht, wij waren naar Stad.' Ik proef daar iets van teleurstelling in, de laatste wilsters gaan aan je neus voorbij.

In 1910 ving hij op 12 maart 4 Putters en de voorafgaande dagen hoorde hij de eerste Tureluurs en Grutto's en zag hij de laatste Grijze Kraaien wegtrekken.

1910.
Kievitseieren
met ons - Beiden.

Ma 28 m. 1 kivit f 5.
Di 29 m. 1 kivit 50 d.
Wo 30 m. 1 kivit 50
Do 31 m. 6 kivit 18 d.
Vr 1 apr. 1 kivit 18 d.
Za 2 apr. 5 kivit 18 d.
Zo 3 apr. 9 kivit 12 d.
Ma 4 apr. 9 kivit 12 d.
Di 5 apr. 1 kivit 13 d.
Wo 6 apr. 1 kivit 13 d.
Do 7 apr. 37 kivit 15 d.
Vr 8 apr. 5 kivit 15 d.

Uit het voorgaande lijstje uit 1910 blijkt dat vroeg geraapte kievitseieren veel geld opbrachten, namelijk: '28 maart 1 kivitsei f 5,-.' (In die tijd bijna een weekloon).

Door de wilsterflappers werden in het voorjaar ook wel Kieviten gevangen en dat bracht de pennen in beweging.

In 1912 vonden de beide broers samen 253 kievitseieren en Jan Eisses vond er alleen nog 203. Ze vonden op 2 april al 18 stuks. Alle eieren brachten samen bijna f 60,- op. Daar kon je wat mee, want in 1913 kocht hij een 'achterbuitenband en een

Waar blijven de kieviten?

Als 't voorjaar komt in 't land, komen ook weer de vroolijke kieviten onze landerijen bezoeken. Het zal den landman echter niet ontgaan, dat hun aantal telken jare afneemt.

Hoe komt dat?

Sommigen wijten het aan het droger maken der landerijen; anderen zoeken het weer elders. M. i. ligt de oorzaak van de vermindering bij de vogelaars. Men noemt hen „wilster"-vangers, maar juist was het als men hen „kivit"-vangers noemde.

Van velen van hen is mij toch bekend, dat zij in den herfst en in het voorjaar veel meer kieviten dan wilsters vangen. Want dat vogelaars 30 à 40 kieviten per dag vangen, gebeurt meermalen. Zij werden dan goed verzegeld ingepakt, het liefst bij duister verzonden naar Groningen of Leeuwarden waar zij 15 à 25 cent per stuk opbrengen.

De wet verbiedt het vangen en vervoeren van deze nuttige vogels. En toch worden er jaarlijks duizenden gevangen en gedood. Wordt er eens een vogelaar gesnapt bij het vangen van kieviten, zooals gisteren uit Tolbert gemeld werd, het is een zeldzaam geval.

Zeer wenschelijk is het dan ook, dat de politiedienaren wat meer aandacht gaan schenken aan het doen en laten van de vogelaars. Gebeurt dit niet, dan zal de nuttige kivit, hier na verloop van jaren een onbekende vogel zijn.

U, mijnheer de Redacteur dankend voor de plaatsruimte

Hoogachtend:

24 april 1911. X

GRONINGEN.

TOLBERT, 22 Maart. Nauwelijks zijn de vriendelijke voorjaarsboden, de kieviten, terug, of de vogelvangers ontzien zich niet deze argelooze dieren in hunne netten te vangen.

De rijkspolitie hield den vogelvanger J. A. te Ennumatil, staande met zijn slagnet op de Dijken, verdacht verboden vogels te vangen. Het mocht Woensdagmiddag tien rijksveldwachters Bos van Leek en Westerman van Norg gelukken den man op heeterdaad te betrappen; een tiental kieviten werden in beslag genomen.

vóórbinnenband voor f 7,- met 1 jaar garantie' en 1 jaar later: 'een wit boezeroen voor f 1,40.'

1917 was een slecht eierzokersjaar; slechts 122 kievitseieren gevonden voor ruim f 18,-. Kommentaar: 'Slechtgelegd dit jaar, slecht weer.'

Men ving niet veel Goudplevieren, daar bij het Zuidlaardermeer, vaak niet meer dan een 40 stuks in vóór- en najaar. (Veel wilsterflappers vingen elders enkele honderden stuks) per seizoen. 22 maart 1924 was een uitschieter, toen ving hij 70 wilsters.

Over het weer werd ook regelmatig geschreven. In 1921 bijvoorbeeld 'Koude uit het Oosten van Dinsdag 8 november tot en met 6 December. Toen aan 't schaatsen geweest over het meer.' '1925 Vrijdag 13 November heeft het bijna de hele dag gesneeuwd uit het N.O., geen wilsters, geen trek.' De volgende dag werd een bunzing gevangen en verkocht voor f 2,25.

In 1920 was het afgelopen met de lijstervangst en na 1938 worden er ook geen wilsters meer gevangen. Maar het eierrapen gaat door tot 1956. Hij schrijft dan: 'Dit jaar geen kievitseieren gevonden vanwege het slechte weer, geen vogels en het was al reeds op 13 april gesloten.'

Maar de natuur blijft hem boeien, dat blijkt als hij in zijn laatste levensjaar op Zondag 28 februari 1960 schrijft: 'De eerste kieviten gekomen, vele koppels, ook wilsters en ganzen bij dikke koppels terug.'

Hij heeft ons dan 54 jaar lang laten meeleven hoe hij van de natuur oogstte, maar er ook van genoot, daar tussen Onnen en Noordlaren.

Een bevoorrecht mens, lijkt me.

Met dank aan de familie

Westervelde, 17 december 1990

Arend Veenstra

Westervelde, voorjaar 1992

J. E. Isses.